

Anna Lenart

Uniwersytet Gdański

WYKORZYSTANIE ERP W ZARZĄDZANIU KREDYTEM KUPIECKIM

1. Wstęp

W warunkach kryzysu gospodarczego problem krótkoterminowego zarządzania należnościami i zobowiązaniami nabiera szczególnego znaczenia. Kredyt kupiecki jest formą krótkoterminowego finansowania przedsiębiorstwa. Decyzje o udzieleniu kredytu kupieckiego wpływają na wielkość sprzedaży oraz płynność finansową. Celem artykułu jest prezentacja możliwości wykorzystania systemu SAP ERP w zakresie zarządzania kredytem kupieckim na przykładzie przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku Unii Europejskiej. Zastosowanie systemów ERP w zarządzaniu kredytem kupieckim umożliwia ograniczenie ryzyka upadłości przedsiębiorstw.

2. System ERP jako zestaw narzędzi do zarządzania przedsiębiorstwem

Globalizacja rynku oraz dążenie do przewagi konkurencyjnej zwiększają wymagania w stosunku do systemów informatycznych wspomagających zarządzanie. Produktem technologii informatycznej, który umożliwia dostosowanie się przedsiębiorstwa do nowych warunków gospodarowania, są zintegrowane systemy informatyczne. Koncepcja zintegrowanych systemów informatycznych zyskała popularność w latach 90. XX wieku. Ich zastosowanie umożliwia dostosowanie się firmy do zmiennych warunków otoczenia.

Zintegrowany system informatyczny to system zorganizowany modułowo, który obsługuje wszystkie obszary zarządzania przedsiębiorstwem. Cechą systemów zintegrowanych jest orientacja na procesy logistyczne i finansowe. Logistyka wspomaga bieżące decyzje operacyjne i zasila informacyjnie finanse. Systemy te zapewniają funkcjonowanie sprzężeń zwrotnych między informacjami planistycznymi i rozliczeniowymi, co jest niezbędne dla sprawnego zarządzania przedsiębiorstwem.

W celu określenia zakresu funkcjonalnego zintegrowanych systemów informatycznych stosuje się różne modele tych systemów. Jednym z modeli są systemy planowania zasobów przedsiębiorstwa (*Enterprise Resource Planning* – ERP). Systemy ERP są rozwinięciem modelu planowania zasobów produkcyjnych (*Manufacturing Recource Planning* – MRP II) o procedury finansowe, takie jak np.: rachunkowość zarządcza, controlling, rachunek *cash flow*, rachunek kosztów działań. Łączą one dostawców i klientów w łańcuchach dostaw, a także koordynują sprzedaż, marketing, produkcję, logistykę, zaopatrzenie, finanse, rozwój produktu i zasoby ludzkie.

System ERP umożliwia modelowanie systemu zarządzania przedsiębiorstwem. Systemy tej klasy składają się z wielu modułów, które zawierają obiekty funkcjonalne realizujące różne scenariusze procesów biznesowych.

Najbardziej znanym na świecie i w Polsce systemem ERP jest rozwiązanie niemieckiej firmy SAP o nazwie SAP ERP (następca systemu SAP R/3). W tabeli 1 dokonano zestawienia najważniejszych procesów biznesowych oferowanych w systemie SAP ERP.

Tabela 1. Procesy biznesowe w systemie SAP ERP

Obszary zarządzania	Główne procesy biznesowe
Zarządzanie finansami i rachunkowość	zarządzanie finansami w łańcuchu dostaw, rachunkowość finansowa, rachunkowość zarządcza
Zarządzanie logistyczne i marketingowe	zarządzanie zaopatrzeniem zarządzanie zapasami i magazynami zarządzanie produkcją zarządzanie sprzedażą i dystrybucją
Zarządzanie kapitałem ludzkim	zarządzanie personelem zarządzanie transakcjami pracowniczymi zarządzanie relacjami z pracownikami

Źródło: opracowanie własne.

Najważniejsze procesy biznesowe udostępniane przez systemy ERP związane są z zarządzaniem finansami. Dostawcy oprogramowania tej klasy oferują również procesy biznesowe dotyczące zarządzania logistycznego i marketingowego oraz zarządzania kapitałem ludzkim. Dlatego systemy ERP pozwalają zarządzać przedsiębiorstwem przez pryzmat finansów, z uwzględnieniem warunków na rynku i występujących ograniczeń w działalności. System ERP integruje kluczowe procesy biznesowe zachodzące w przedsiębiorstwie i dostarcza pełnego obrazu jego funkcjonowania. Zastosowanie systemu ERP w przedsiębiorstwie pozwala również dokładnie planować i analizować wszystkie wewnętrzne procesy biznesowe oraz skutki finansowe potencjalnych decyzji [Lenart 2005, s. 29]. Ponadto system ERP umożliwia śledzenie powstawania wartości dodanej i analizowanie kosztów powstających na poszczególnych etapach wytwarzania.

System ERP stanowi podstawowy zestaw narzędzi służących do zarządzania nowoczesnym przedsiębiorstwem. Najważniejsze korzyści wynikające z zastosowania systemów ERP to [Hamilton 2003, s. 6-44; Lenart 2005, s. 31]:

- integracja informacji ze wszystkich działów przedsiębiorstwa,
- redukcja poziomu utrzymywanych zapasów,
- obniżka kosztów produkcji,
- synchronizacja procesów zaopatrzenia, produkcji i dystrybucji,
- poprawa płynności finansowej.

Większość systemów stosowanych w dużych firmach to systemy zagranicznych producentów (SAP, Oracle). Firmy z sektora małych i średnich przedsiębiorstw częściej wybierają systemy polskich producentów (Comarch, Teta) [Złoch 2006, s. VIII].

W Polsce liderami rynku systemów ERP są: niemiecka firma SAP (36,9% w 2006 r.) amerykańska firma Oracle (8,3%) oraz polska firma Comarch (8,1%), które łącznie przejmują ponad 50% przychodów z rynku [Polak 2007, s. 4].

Rynek systemów ERP w Polsce rozwija się bardzo dynamicznie. Odkąd Polska uzyskała członkostwo w Unii Europejskiej polskie firmy chętniej kupują systemy ERP.

3. Krótkoterminowe zarządzanie finansami przy użyciu systemu SAP ERP

3.1. Istota zarządzania finansami przedsiębiorstwa

Procesy biznesowe zachodzące w każdym przedsiębiorstwie są uwarunkowane posiadanym kapitałem, osiąganymi przychodami i wydatkami ponoszonymi na ich uzyskanie. Wszystkie decyzje dotyczące funkcjonowania firmy mają swoje odzwierciedlenie w kategoriach finansowych. Zjawiska ekonomiczne związane z gromadzeniem i wydatkowaniem środków pieniężnych na cele działalności gospodarczej określa się mianem finansów przedsiębiorstwa. Zarządzanie finansami oznacza dobór źródeł finansowania oraz alokację środków finansowych w celu maksymalizowania korzyści przypadających udziałowcom firmy [Sławińska 2002, s. 160; Bień 2005, s. 14].

Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa jest niezwykle ważne w gospodarce rynkowej. Dobre zarządzanie finansami może prowadzić do rozwoju firmy, a złe do jej upadku. Zarządzanie finansami jest zawsze związane z dużą niepewnością i ryzykiem finansowym, ale jednocześnie z dużymi szansami. Ryzyko zarządzania finansami można zmniejszyć, dostarczając szybkich i wiarygodnych informacji dotyczących rynku kapitałowego. Zarząd przedsiębiorstwa musi znać istotę procesów finansowych, aby mógł podejmować racjonalne decyzje finansowe [Krajewski 2006, s. 7].

Do celów zarządzania finansami można zaliczyć maksymalizację wartości rynkowej przedsiębiorstwa, zapewnienie rentowności firmy oraz płynności zaangażowanych środków finansowych [Sławińska 2002, s. 160-161].

Zarządzając finansami przedsiębiorstwa, podejmuje się decyzje: [Golawska-Witkowska, Rzczycka, Zalewski 2006, s. 45]:

- operacyjne – dotyczące bieżącego zarządzania kapitałem obrotowym,
- inwestycyjne – związane z alokacją kapitału,
- finansowe – dotyczące wyboru źródeł finansowania,
- dywidendowe – związane z podziałem wyniku finansowego na działalność rozwojową i inwestycyjną.

Zarządzanie kapitałem obrotowym obejmuje zarządzanie zapasami, należnościami i zobowiązaniami bieżącymi oraz środkami pieniężnymi [Skowronek-Mielczarek, Leszczyński 2008, s. 100].

3.2. Kredyt kupiecki jako źródło krótkoterminowego finansowania przedsiębiorstwa

W warunkach gospodarki rynkowej przedsiębiorstwa stosują kredyt kupiecki jako „formę krótkoterminowego pozabankowego finansowania przedsiębiorstwa” [Sławińska 2002, s. 168]. Zarządzanie kredytem kupieckim dotyczy obszaru zarządzania rozrachunkami.

Jednym z procesów bieżącego zarządzania finansami jest zarządzanie należnościami. Proces sprzedaży towarów najczęściej dokonywany jest w odroczonym terminie płatności, tzn. odbiorcy udzielany jest kredyt kupiecki. Przedsiębiorstwa, aby zwiększyć swoją konkurencyjność, wydłużają terminy płatności swoim kontrahentom. Środki zamrożone w odroczonych płatnościach to należności firmy, czyli „wynikające z przyszych zdarzeń prawo otrzymania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości oraz określonym terminie, związane z działalnością jednostki lub wynikające z przepisów prawa” [Foremna-Pilarska, Radawiecka 2007, s. 255]. Należności mogą dotyczyć: towarów i usług, podatków, ubezpieczeń społecznych, aktywów trwałych oraz pracowników.

Ze względu na czas realizacji należności dzielą się na krótkoterminowe (okres spłaty do jednego roku) oraz długoterminowe (okres spłaty powyżej jednego roku). Należności długoterminowe są ujmowane w bilansie w aktywach trwałych i nie są uwzględniane w zarządzaniu kapitałem obrotowym. Problemy zarządzania kapitałem obrotowym szeroko charakteryzują autorzy prac [Czekaj, Dreszer 2005, s. 117-132; Śliwa 2007, s. 279-303].

Zarządzanie należnościami obejmuje następujące działania [Golawska-Witkowska, Rzczycka, Zalewski 2006, s. 159-160]:

- określenie warunków sprzedaży kredytowej (np. okresu i formy zapłaty, kary za regulowanie należności z opóźnieniem),

- ustalenie wiarygodności kredytobiorców w celu ograniczenia ryzyka kredytowego,
- ustalenie optymalnej wysokości kredytu kupieckiego udzielanego odbiorcy,
- ustalenie polityki egzekwowania należności (np. wysyłanie upomnień o przeterminowanych należnościach).

Sposób zarządzania należnościami wynika z prowadzonej przez firmę polityki kredytowej, rozumianej jako zespół decyzji dotyczących okresu kredytowania, udzielnych rabatów i procedur ściągania należności. Na temat polityki kredytowej pisze Dębski [2005, s. 251-262].

Płatności realizowane są najczęściej jako płatności przelewem z odroczoneym terminem, przedpłaty lub płatności w dniu dostawy. Dokonywanie płatności w wydłużonym terminie powoduje, że w przedsiębiorstwie posiadane środki są zamrożone w należnościach. Aby sprawnie działać, firma musi pozyskać niezbędny kapitał. W konsekwencji poszukuje źródeł finansowania, ale również podejmuje działania mające na celu zachęcanie kontrahentów do wcześniejszego regulowania płatności za wystawione faktury (np. udzielanie rabatu). Na temat źródeł finansowania krótkoterminowego piszą Bień [2005, s. 237-241], Czekał, Dreszer [2005, s. 162-169] i Dębski [2005, s. 278-285].

Zarządzając należnościami, trzeba również zarządzać zobowiązaniami, określanymi jako „wynikający z przeszłych zdarzeń obowiązek wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki” [Foremna-Pilarska, Radawiecka 2007, s. 256]. Zobowiązania mogą dotyczyć: towarów, usług, składników majątkowych, podatków, ubezpieczeń społecznych, pracowników, pożyczek i kredytów. Zobowiązania wobec dostawców można podzielić na krótkoterminowe i długoterminowe. Są one nazywane kredytem kupieckim lub handlowym. Kredyt ten polega na odroczeniu zapłaty dostawcy [Rutkowski 2003, s. 452]. Zobowiązania wobec dostawców są w związku z tym środkiem finansowania.

Zarządzanie zobowiązaniami obejmuje działania, takie jak [Golawska-Witkowska, Rzczycka, Zalewski 2006, s. 168]:

- weryfikacja faktur i wskazywanie priorytetów płatności,
- dokładne monitorowanie zobowiązań,
- prowadzenie negocjacji z dostawcami i odbiorcami w zakresie stosowanych terminów płatności,
- współpraca z bankami kredytującymi firmę.

Na temat zarządzania należnościami i zobowiązaniami bieżącymi czytelnik może przeczytać w następujących pracach [Rutkowski 2003, s. 417-462; Skowronek-Mielczarek, Leszczyński 2008, s. 101-105; Wrzosek 2006, s. 66-70].

3.3. Możliwości wykorzystania systemu SAP ERP w zarządzaniu kredytem kupieckim

W artykule zaprezentowano wykorzystanie systemu SAP ERP w zakresie zarządzania kredytem kupieckim jako przykład krótkoterminowego zarządzania finansami.

W systemie SAP ERP w obszarze zarządzania finansami udostępniono m.in. następujące szczegółowe procesy biznesowe:

- rejestrację należności i zobowiązań,
- kontrolę pozycji pojedynczych należności i zobowiązań,
- rozliczanie należności i zobowiązań (rejestracja wpływów i płatności).

Do pozycji pojedynczych należności i zobowiązań zalicza się: faktury zakupu lub sprzedaży, wpływy lub płatności.

Przedsiębiorstwa funkcjonujące na rynku Unii Europejskiej muszą przygotowywać faktury i korespondencję w różnych językach. W systemie SAP ERP dla każdego kontrahenta (klient, dostawca) można określić język, w którym należy przygotowywać dokumenty i korespondencję (np. monity). Ponadto dokumenty można księgować w dowolnych walutach. System przechowuje kwoty w walucie krajowej i w walucie dokumentu. Faktury i ich rozliczenia są automatycznie przeliczane na walutę krajową po aktualnym kursie. Jeżeli zapłata w walucie dokumentu jest realizowana po kursie wymiany różnym od kursu z dnia wystawienia faktury, to system automatycznie oblicza i księguje różnice kursowe na odpowiednich kontach. Płatności realizowane są zawsze w walucie dokumentu i mogą być dokonywane z rachunku walutowego. System automatycznie księguje również opłaty bankowe. W przypadku rejestracji wpływu lub płatności za fakturę przed terminem system automatycznie zmniejsza kwotę do zapłaty o udzielony rabat.

Rejestracja należności w systemie SAP ERP może być realizowana na dwa sposoby: bezpośrednio w module FI (Rachunkowość finansowa), np. księgowanie faktury za usługę, lub w module SD (Sprzedaż i dystrybucja), np. księgowanie faktury za towar wydany z magazynu. Faktury z modułu SD są tworzone na podstawie zaksięgowanych dokumentów Wz i natychmiast rejestrowane na kontach księgi głównej, co pozwala planować płynność finansową. W module FI można rejestrować związane z nimi wpływy.

W systemie SAP ERP dla każdego klienta przechowywane są dane o limitach kredytowych, terminach płatności i innych ustalonych warunkach sprzedaży. Korzystając z zapytań i raportów dotyczących pozycji pojedynczych posortowanych według terminów płatności, można monitorować należności. W przypadku przekroczenia terminu płatności można naliczać kary za nieterminowe płatności i wysyłać monity do klientów. Istnieje również możliwość rozliczeń automatycznych, jeżeli wyciągi bankowe otrzymywane są w postaci plików transferowych. System SAP ERP automatycznie księguje wtedy wpływy w księdze głównej i rozlicza odpowiednie pozycje na kontach klientów. Przeglądając saldo klienta, można sprawdzać dane

szczegółowe dotyczące dokumentów i zapisów pojedynczych na kontach księgowych.

Rejestracja zobowiązań w systemie SAP ERP może być również realizowana na dwa sposoby: bezpośrednio w module FI (Rachunkowość finansowa), np. księgowanie faktury za usługę, lub w module MM (Gospodarka materiałowa), np. księgowanie faktury za towar przyjęty do magazynu. Faktury z modułu MM są tworzone na podstawie zaksięgowanych dokumentów Pz i po weryfikacji rejestrowane na kontach księgi głównej, co pozwala przewidywać zapotrzebowanie na środki pieniężne. W module FI można rejestrować związane z nimi płatności.

W systemie SAP ERP dla każdego dostawcy przechowywane są dane o udzielonych limitach kredytowych, terminach płatności i innych ustalonych warunkach zakupu. Korzystając z zapytań i raportów dotyczących pozycji pojedynczych i sald dostawców, można monitorować zobowiązania i ustalać priorytety płatności. Przeglądając saldo dostawcy, można z kolei sprawdzać dane szczegółowe dotyczące dokumentów i zapisów pojedynczych na kontach księgowych.

W warunkach gospodarki rynkowej zarządzanie finansami przedsiębiorstw odgrywa szczególną rolę. SAP ERP zapewnia narzędzia i zautomatyzowane procesy biznesowe, dzięki którym zarządzanie finansami jest dostosowane do potrzeb nowoczesnej gospodarki.

Najważniejsze korzyści wynikające z zastosowania systemu SAP ERP w zakresie krótkoterminowego zarządzania finansami to:

- zwiększenie efektywności operacyjnej,
- tworzenie wartości dodanej dla klientów (za pomocą takich procesów finansowych, jak elektroniczne fakturowanie, płatności i rozliczanie),
- zmniejszenie kosztów transakcji dzięki zoptymalizowanym procesom finansowym.

System SAP ERP oferuje również narzędzia analityczne do zarządzania bieżącą działalnością przedsiębiorstwa (np. takie jak analiza ryzyka, terminów płatności, pozycji przeterminowanych), a także umożliwia optymalizację sprawozdawczości i konsolidacji finansowej. Udostępnia również pracownikom istotne informacje pozwalające na monitorowanie transakcji finansowych i podejmowanie trafnych decyzji (np. pojedyncze pozycje należności i zobowiązań, zestawienia operacji bankowych). Ponadto system SAP ERP wspiera międzynarodowe oraz lokalne standardy rachunkowości i sprawozdawczości finansowej.

4. Wnioski

Zarządzanie przedsiębiorstwem w warunkach kryzysu finansowego staje się procesem złożonym. Prawidłowe funkcjonowanie przedsiębiorstwa zależy od powiązań i koordynacji wszystkich obszarów zarządzania.

Konieczność rozwiązywania problemów decyzyjnych dotyczących krótkoterminowego zarządzania finansami wymaga stosowania zintegrowanych systemów informatycznych.

W artykule ukazano najważniejsze aspekty zastosowania systemu SAP ERP w zakresie zarządzania kredytem kupieckim.

W dobie globalizacji systemy ERP stanowią podstawę nowoczesnego zarządzania, osiągnięcia sukcesów ekonomicznych i rozwoju przedsiębiorstwa.

Literatura

- Bień W., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2005.
- Czekaj J., Dreszer Z., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw. Podstawy teorii*, PWN, Warszawa 2005.
- Dębski W., *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2005.
- Foremna-Pilarska M., Radawiecka E., *Rachunkowość na tle rozwiązań międzynarodowych*, Difin, Warszawa 2007.
- Golawska-Witkowska G., Rzczycka A., Zalewski H., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz 2006.
- Hamilton S., *Maximizing Your ERP System. A Practical Guide for Managers*, McGraw-Hill, New York 2003.
- Krajewski M., *Zarządzanie finansowe w przedsiębiorstwach: zasady – efektywność – narzędzia*, ODDK, Gdańsk 2006.
- Lenart A., *Zintegrowane systemy informatyczne klasy ERP. Teoria i praktyka na przykładzie systemu BAAN IV*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2005.
- Polak K., *Popyt na aplikacje wspierające biznes rośnie z roku na rok*, [w:] *Systemy informatyczne. Raporty. Wdrożenia. Porady ekspertów*, „Gazeta Prawna”, listopad 2007.
- Rutkowski A., *Zarządzanie finansami*, PWE, Warszawa 2003.
- Skowronek-Mielczarek A., Leszczyński Z., *Analiza działalności i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2008.
- Sławińska M., *Zarządzanie przedsiębiorstwem handlowym*, PWE, Warszawa 2002.
- Śliwa J., *Zarządzanie finansami w złożonych organizacjach gospodarczych*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2007.
- Wrzosek S., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw*, AE, Wrocław 2006.
- Złoch M., *Analizy wskazują SAP*, [w:] *Biznes i technologia*, „Puls Biznesu” z dnia 25 października 2006.

THE USE OF ERP IN TRADE CREDIT MANAGEMENT

Summary

In the conditions of economic crisis the management of short-term account receivables and payables is a problem of special importance. Trade credit is a form of short-term financing. Modern enterprises should use ERP systems. The aim of the article is presentation of possibilities of the usage of SAP ERP system in trade credit management. The ERP system as a set of tools to enterprise management has been also described.